

פרשת "חקת"

מאת אברהם ארביב

- עניין אישי
 - פרשה מורכבת ומגוונת/קפיצה של 38 שנים/מרים ואהרן מתים
 - יש שלושה עניינים בלתי רציונאליים מקשים על הקורא המודרני:
 - פרה אדומה
 - ענישת משה
 - נחש הנחושת
 - אני מבקש להתייחס לראשון ולשלישי (לגבי סיבת מותו של משה נכתבו תלי תלים של הסברים, כולם קשים מאוד לעיכול, ואינני רוצה להאריך כאן).
- ❖ כולנו יודעים שבתורה שבכתב יש תרי"ג מצוות - שש מאות ושלוש-עשרה מצוות. לרוב המכריע של המצוות טעם המצווה ברור למדי. אין כל צורך לשאול, לדוגמה, מהי המטרה של מצווה כמו "לא תרצח": היא מצווה הגיונית מאוד. גם לגבי מצווה כמו "זכור את יום השבת לקדשו", לא יקשה על האדם החושב למצוא לה טעם הגיוני.
- ❖ אך יש סוג מסויים של מצווה שהאדם מתקשה להבין, ואם אינו מבין אותה איך יקבל אותה? בעבר, בני-האדם התקשו גם למצוא סיבות מתקבלות על הדעת למצוות מעין אלו, הבלתי הגיוניות, אך בדרך כלל הם קיימו אותן עם הרציונל שאפילו אם האדם אינו מבין את טעם המצווה, ודאי שהיה טעם מספיק בהחלט לחוכמה האלוהית אשר ציוותה על מצווה זו; ואולי בעתיד החוכמה של בני האדם תמצא למצווה זו הסבר המניח את הדעת, ולכן יש לקיים אותה, בלי לשאול יותר מדי שאלות.
- ❖ אם בעבר בני אדם התקשו לקבל על עצמם מצוות כאלה, האדם המודרני לא כל-שכן. יתירה מזו, יש ספק גדול אם יוכל להביא את עצמו לקיים מצווה שאינו

רואה לה טעם. הדוגמה הקלאסית של מצווה שאין האדם רואה לה טעם הגיוני היא המצווה של "פרה אדומה".

❖ אגב, בל נחשוב שאבותינו קיבלו את הדברים בצורה עיוורת. לדוגמה, בעניין הפרה האדומה יש סיפור מאלף במדרש. גוי אחד לגלג אצל רבן יוחנן בן זכאי על המצווה של פרה אדומה: מה שאתם עושים הוא גרוע ממעשה כשפים! לא ייתכן שאפר הפרה והמים יטהרו מישהו מטומאת המת! רבן יוחנן בן זכאי נתן לו תשובה דחוקה. כשהגוי הלך לו, התלמידים לא היו מוכנים להסתפק בתשובה דחוקה, ושאלו את הרב, "ובכל זאת?". והוא השיב להם באופן ברור ביותר:

"חייכם, לא המת מטמא ולא הפרה מטהרת, ולא המים מטהרים!"

❖ כפי שכבר אמרתי, בדרך כלל חז"ל הרימו ידיים וחייבו את קיום המצווה למרות העובדה שהיא נוגדת את השכל. על המילים הראשונות של פרשתנו, "זאת חוקת התורה", רש"י מפרש:

"גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה."

❖ אנחנו, בני הדור הזה, כן מרגישים שיש לנו זכות להרהר אחרי מצווה כמו זו של "פרה אדומה".

❖ לגבי מצוות כאלה יש שלוש אפשרויות: לקיים את המצווה בכל זאת, לפי נימוקו של רש"י; לבטל את המצווה לחלוטין כנוגדת את ההיגיון; לקיים את המצווה אחרי שנמצא לה הסבר אחר המניח את דעתנו. האפשרות הראשונה היא הגישה של היהדות האורתודוקסית; הגישה השנייה היא זו של היהדות הרפורמית; הגישה השלישית - והקשה - אמורה להיות גישתנו אנו כיהודים מסורתיים.

❖ במקרה הזה אני בוחר לאמץ את הגישה האומרת שחכמינו החמירו עם טומאת המת והנהיגו טכסים כדי להיטהר ממנה כדי להרחיק מקרב ישראל את פולחן המתים, שהיה נפוץ מאוד בין עמי הסביבה. וניתן לומר שבאמצעות אותם הדינים ומנהגים של קבורת המת כפי שנתגבשו בהלכה, היהדות אכן הגיעה להישגים מניחים את הדעת. לכן, כפי שמציין גם ישעיהו ליבוביץ', חבל שלאחר 3000 שנה שהתורה אוסרת על כך במפורש, עדיין קיים בקרבנו הנוהג של

פולחן הקברים הקדושים, ועליה לרגל להשתטח עליהם. פולחן אלילי זה, הנובע כנראה מן הפחדים הנסתרים הקיימים בבני אדם לגבי המוות והמת, אפילו התורה לא הצליחה לעקור מקרב המוני ישראל עד עצם היום הזה.

- מספר מילים על נחש הנחושת. גם כאן חכמינו הביעו ספקות. במסכת ראש השנה שואלים "וכי נחש ממית או נחש מחיה? אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאים ואם לאו היו נימוקים". לכן לא נחש הנחושת גורם לריפוי, אלא האמונה ואולי הפעולה שבאה בעקבותיה.

מה שגם פה לא מנע מעם ישראל להידרדר לכיוונים בלתי רצויים. אנו קוראים בספר מלכים שחזקיהו המלך כיתת את נחש הנחושת שבנב מושה (שנקרא שם "נחושתן") מכיוון שהעם התחיל לסגוד לו. ושוב הרשו לי לצטט את ליבוביץ', שנלחם בכל כוחו במושגים כמו "חפצי קודש" ו"מקומות קדושים": "לא היסס חזקיהו לכתתו משום היותו מכשול ופוקה לישראל, והפך בעיניהם תשמיש קדושה אליו הם מקטרים".

כמובן שאנו מחוייבים לפתח יחס של כבוד לתשמישי קדושה כגון ספרי תורה, מזוזה וכד'. אולם יש הבדל בין היחס המתחייב לתשמישי קדושה אלה, המגדיר את מחויבותנו לשמירת דברי התורה, לבין הפיכת חפצים, אבנים, קברים ואדמה לחזות הכל.

שבת שלום.